

РЕЦЕНЗІЇ

ЕТНОРЕЛІГІЙНИЙ ЧИННИК У ПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРИ ПОВОЄННОЇ ГАЛИЧИНИ

Рецензія на монографію В.А. Войналович, Н.І. Кочан «Релігійний чинник етнополітичних процесів у Галичині: повоєнна радянська доба і сучасність». К. : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса, 2018. 408 с.

Актуальність та практичне значення підготовленої дослідниками В. Войналовичем та Н. Кочан монографії «Релігійний чинник етнополітичних процесів у Галичині: повоєнна радянська доба і сучасність» визначається нинішнім викликом з комплексної реалізації політичним класом України завдання з децентралізації управління в державі та розширення повноважень місцевих органів влади в унітарній за своїм характером державі. У такій реформі важливо знаходити не лише баланс інтересів між центром і регіонами, але й забезпечити професійність і функціональність державного управління, що неможливо без ґрунтового знання кожного з регіонів країни.

Рецензована монографія становить приклад такого підходу, коли розгляд регіональної проблематики – зокрема у сфері державно-церковних відносин та засад етнорелігійної політики – здійснюється із перспективи загальнонаціонального, державного інтересу. Автори зосереджують увагу на виявленні регіональної специфіки: явищ, нерідко закорінених в історичному минулому краю, що або сприяють, або гальмують гомогенізацію державного політичного простору та формування й зміцнення української політичної нації на основі спільних національних інтересів та консенсусної візії майбутнього розвитку України її громадянами.

Складову частину політичної регіоналістики становлять дослідження із взаємодії релігійного та етнічного чинників у суспільно-політичних процесах як в Україні в цілому, так і на рівні окремих регіонів, адже рівень довіри населення до інституту Церкви зберігається одним з найвищих упродовж усіх років незалежності. Високий рівень присутності релігії у суспільному і політичному просторі незалежної України однозначно обертає її на феномен політичний, ідеологічний. І такий вимір релігійного чинника переконливо висвітлено в зазначеній монографії. Автори детально аналізують політичне підґрунтя радянської партійно-державної політики в Галичині у радянську добу та наслідки для регіону такої політики, а також на перетворення в незалежній Україні релігійного чинника (в особі церковного істеблшменту, церковних лідерів, акторів та антрепренерів) у впливовий суб'єкт суспільно-

політичного процесу у боротьбі за доступ до політичного ресурсу на регіональному рівні.

Особлива увага у рецензованій монографії приділена комплексному аналізу місця, ролі та значення етнорелігійного чинника у суспільно-політичних процесах Галичини від повоєнної радянської доби до сучасності, формуванні елементів радянської та пострадянської ідентичностей та перебігу етнополітичних і етнорелігійних процесів у регіоні. Дослідження структуровано за проблемно-хронологічним принципом і спирається на оригінальний масив архівних матеріалів. Воно дозволяє побачити джерела й особливості формування новітньої ідентичності населення Галичини, її історичну обумовленість, а також дозволяє зрозуміти причини високого рівня актуалізації етнічного та релігійного компонентів у структурі самоідентифікацій місцевого населення, високого рівня його політичної мобілізації.

Позитивом монографії є те, що аналіз етнорелігійних процесів у Галичині включає широкий спектр етнорелігійних спільнот, що проживали в краї упродовж досліджуваного періоду, адже етнодемографічна та етнорелігійна структура населення регіону зазнала драматичних змін упродовж цих років. Наслідки таких змін (зокрема, винищення євреїв у роки Другої світової війни, примусові радянські обміни населенням чи насильницька ліквідація УГКЦ) до сьогодні позначаються не лише на специфіці суспільно-політичного життя регіону, а й міждержавних відносинах України. Крім того, важливим аспектом монографії є подання широкої етнорелігійної палітри сучасної Галичини, що підважує стереотипне сприйняття регіону як виключно українського і греко-католицького.

У монографії окреслено внутрішні та зовнішньополітичні проблеми, що постають унаслідок взаємодії етнічного та релігійного чинників у соціополітичному просторі й становлять виклик державному управлінню в галузі державно-церковних відносин, етнополітичного менеджменту, регіональної політики. Викладений матеріал накреслює напрями запобігання кризовим сценаріям розвитку у сфері етнополітики та державно-церковних відносин, вдосконалення системи державного управління і взаємодії з регіонами.

До побажань із покращення монографії можна віднести доцільність доповнення наукового дослідження географічним та іменним показниками, а також здійснення літературного редагування тексту. Наразі, ці побажання в цілому не применшують наукову значимість представленого монографічного дослідження.

Монографія В. Войналовича, Н. Кочан «Релігійний чинник етнополітичних процесів у Галичині: повоєнна радянська доба і сучасність», безсумнівно, стане у нагоді всім, хто цікавиться проблемами етнорелігійних відносин в Україні та слідкує за розвитком процесу в реальному часі.

Микола Обушний

НАЙАКТУАЛЬНІША ПРОБЛЕМА СУЧАСНОГО УКРАЇНОЗНАВСТВА

Рецензія на монографію «Консолідація українства в постколоніальну добу: монографія / за заг. ред. проф. М. І. Обушого. – К.: Педагогічна думка, 2019. 392 с.

Монографія, створена колективом авторів під керівництвом професора М. І. Обушого «Консолідація українства в постколоніальну добу», присвячена тематиці, актуальність якої не викликає сумнівів. В теоретичному плані потреба у зазначеному монографічному дослідженні обумовлена недостатнім висвітленням в українській гуманітаристиці специфіки постколоніального (перехідного) періоду розвитку українського суспільства. Авторами монографії проблематика постколоніальних досліджень актуалізована у контексті вирішення надважливого завдання, що стоїть перед українством, а саме його консолідації. Авторський колектив переконливо довів, що практична значимість консолідації українців значно підвищилася в умовах гібридної війни Росії проти України. Адже, як справедливо зазначає В. Горбулін, «порушивши всі основоположні для сучасного світового порядку принципи та правила, Кремль фактично перевернув світову шахівницю та створив умови, в яких “все дозволено всім”, за винятком “тих, кому не дозволено нічого»¹.

Відтак, дослідження сутнісних рис феномену консолідації у національному аспекті, виявлення чинників і факторів, які сприяють і заважають консолідаційним процесам в сучасній Україні, має сьогодні особливо практичну значимість.

Позитивної оцінки заслуговує розробка методологічних засновків дослідження. Визначаючи концептуально-теоретичні підходи І. Грабовська акцентувала увагу на тому, що колоніальне минуле тяжіє над усіма спільнотами, які перебували у стані залежності від імперії. Використовуючи у якості методологічної бази ідеї розробників теорії

класичного постколоніалізму Бабгі Г., Ганді Л., Гілроя П., Фанона Ф., Саїда Е., Співак Г.Ч., Сезер Е., Томпсон Е., Мбембе А., Мукгерджи А., Тлостанової М., Сакви Р., Кравинскан Ю., а також дослідження Павлишина М., Шлемкевича М., Шевельова Ю., Рябчука М., Гундорової Т., Грабовського С., Лосєва І., Павличко С., Забужко О., Плохія С., Шевчука Ю. та інших, дослідниця окреслила історію розвитку постколоніальних студій, акцентуючи увагу на основних напрямках і ідеях, які вони сформували. Авторка особливо підкреслила, що ідея про колоніальний статус України у складі СРСР, яка в сучасному соціогуманітарному українському дискурсі лише утверджується, має суттєве значення у світовому контексті. Вказавши на слабку розробку категорійно-поняттєвого апарату, яким послуговуються постколоніальні теорії, І. Грабовська, зокрема, акцентувала увагу на феноменах культурної самоколонізації, неокolonізації України та неоімперіалізації Росії як колишнього центру СРСР. «... на сьогодні дослідникам українського постколоніалізму, - зазначає І. Грабовська, - вдалось довести, що Україна таки мала статус колонії й у межах СССР. Проте, ще і сьогодні ряд представників української гуманітарної науки, визнавши факт значимості та актуальності постколоніальних студій для українського соціуму, продовжують стверджувати, що такі розвідки є важливими лише для «внутрішнього вжитку», не представляючи собою інтерес для загальносвітової гуманітаристики. На наше переконання, це категорично помилкове твердження»². Дослідниця вказала на характерні риси постколоніальної доби в Україні, зокрема: утворення олігархічно-кланової держави, наявність компрадорського капіталу, існування креольських еліт, наявність частини населення з комплексом

¹ Світова гібридна війна: український фронт: монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна. Харків: Фоліо, 2017, с.461.

² Консолідація українства в постколоніальну добу: монографія / за заг. ред. проф. М. І. Обушого. К.: Педагогічна думка, 2019, с.16.